

Δ. Χρήσιμοι όροι και έννοιες για την προσέγγιση των ρητορικών κειμένων

Γνώμες είναι αποφθεγματικές πιθανές προτάσεις, *εϊκότα*, που παρουσιάζονται ως αλήθειες γενικώς παραδεκτές και χρησιμεύουν ως αφετηρία ή ως συμπέρασμα μιας επιχειρηματολογίας.

Διαίρεσεις είναι η διαδικασία που ακολουθείται κατά την αυστηρή ρητορική μέθοδο αμέσως μετά την πρόταση του λόγου. Έτσι η γενική έννοια που εκτίθεται στην πρόταση διαμερίζεται στα ουσιώδη μέρη της που απαριθμούνται ώστε να γνωρίζει ο ακροατής σε ποιο σημείο του λόγου βρίσκεται .

Ενθυμήματα είναι συνεπτυγμένες μορφές παραγωγικών ή απαγωγικών συλλογισμών και στηρίζονται σε προτάσεις που συνήθως αληθεύουν εν μέρει, δεν διατυπώνουν, δηλαδή, γενική αλήθεια.

Έντεχνες πίστεις είναι α) τα λογικά επιχειρήματα, β) τα ρητορικά ήθη, γ) τα ρητορικά πάθη.

Επιχείρημα είναι μια σειρά από προτάσεις που συνδέονται μεταξύ τους χωρίς χάσματα και απολήγουν σε μια τελική πρόταση, που λέγεται συμπέρασμα. Σκοπός του επιχειρήματος είναι να υποδείξει την αλήθεια μιας θέσης/ απόφασης. Προϋπόθεση για να επιτευχθεί ο σκοπός του επιχειρήματος είναι ότι οι προτάσεις που οδηγούν στο συμπέρασμα βρίσκονται σε λογικές σχέσεις μεταξύ τους, η επόμενη, δηλαδή, είναι λογική ακολουθία της προηγούμενης.

Λέξις είναι το ύφος του ρητορικού λόγου. Στοιχεία του είναι η ορθοέπεια ή ορθότητα (τό έλληνίζειν), η σαφήνεια, ο κόσμος, το πρόπον.

Λογικά επιχειρήματα είναι α) τα ενθυμήματα, β) οι γνώμες, γ) τα παραδείγματα.

Παραδείγματα ιστορικά ή πραγματικά και φανταστικά ή πλαστά είναι από τυπική άποψη συνεπτυγμένοι επαγωγικοί συλλογισμοί και από άποψη ουσίας ανήκουν στα επιχειρήματα πιθανότητας.

Προοίμιον είναι μικρό τμήμα του λόγου. Βρίσκεται στην αρχή του και έχει σκοπό να παρουσιάσει την έκταση και την έκθεση του λόγου με προσοχή ώστε να προδιαθέσει ευμενώς. Χαρακτηριστικά του: η ακρίβεια, η σαφήνεια και η συντομία. Συνήθως αποφεύγεται η υπερβολική μετριοφροσύνη αλλά και η επίδειξη πολυμάθειας, διότι υπάρχει ο κίνδυνος να χαθεί η προσοχή του ακροατηρίου. Το προοίμιο λειτουργεί στο τέλος του ως μετάβαση από την αρχή του λόγου στην κύρια ιδέα του.

Πρότασις είναι η κύρια ιδέα και αυτό τούτο το θέμα του λόγου. Η πρόταση κυριαρχεί σ' ολόκληρο τον λόγο, αφού από αυτή φαίνονται και ξεδιπλώνονται όλες οι ιδέες του λόγου που αναπτύσσονται στη συνέχεια. Στην πρόταση, που δεν είναι ούτε πολύ σύντομη, ούτε πολύ εκτενής, εκτίθεται σύντομα και εύληπτα η κεφαλαιώδης έννοια του λόγου.

Ρητορικά ήθη είναι α) το ήθος του λέγοντος, β) το ήθος του ακροατή, γ) το ήθος του αντιπάλου.

Ρητορικά πάθη είναι συγκινησιακές καταστάσεις. Με αυτά ο ρήτωρ απευθύνεται στο συναίσθημα και όχι στη λογική των ακροατών του και επιδιώκει α) τη συμπάθεια για τον ίδιο ή β) την αντιπάθεια για τον αντίπαλο ή τις πράξεις ή τη νοοτροπία που καταγγέλλει ή γ) όλα μαζί.

Συλλογισμός αναλογικός ονομάζεται ο συλλογισμός κατά τον οποίο από ένα η περισσότερα χαρακτηριστικά συμπεραίνουμε ότι κάτι ανάλογο συμβαίνει και σε άλλους τομείς, με την προϋπόθεση ότι διαπιστώνεται και εκεί η εμφάνιση των ίδιων χαρακτηριστικών.

Συλλογισμός επαγωγικός ονομάζεται ο συλλογισμός κατά τον οποίο από τις επί μέρους κρίσεις καταλήγουμε στη γενίκευση.

Συλλογισμός κατηγορικός ονομάζεται ο συλλογισμός κατά τον οποίο διαπιστώνονται κατηγορικές κρίσεις, δηλαδή το κατηγορούμενο αποδίδεται στο υποκείμενο απολύτως. Π.χ. κανένας άνθρωπος δεν είναι αναμάρτητος.

Συλλογισμός ονομάζεται η νοητική ενέργεια με την οποία από δεδομένες κρίσεις σχηματίζουμε κατά λογική ακολουθία μία άλλη κρίση. Οι κρίσεις στις οποίες στηρίζεται ονομάζονται προκείμενες, η πρώτη μείζων προκείμενη και η δεύτερη ελάσσων. Η κρίση που εξάγεται από αυτές καλείται **συμπέρασμα**.

Συλλογισμός παραγωγικός ονομάζεται ο συλλογισμός κατά τον οποίο από το όλο συμπεραίνουμε για το μέρος.

Συλλογισμός υποθετικός ονομάζεται ο συλλογισμός κατά τον οποίο και οι τρεις κρίσεις είναι υποθετικές.